

Søren Ulrik Thomsens tale på Gyldendal efter bisættelsen af Henrik Nordbrandt

Taler

Søren Ulrik Thomsen
Forfatter og poet

Dato

8. februar 2023

Sted

Gyldendal, Klareboderne,
København

Hver gang jeg har læst et digt af Henrik Nordbrandt, har jeg straks måttet læse det igen.

For det første, fordi det var så fascinerende, at jeg øjeblikkeligt ville gentage oplevelsen, og for det andet, fordi digtet – på trods af dets altid enkle sprog og umiddelbare forståelighed – hver gang vakte min nysgerrighed til at kigge linjerne efter i sømmene og tænke videre over, hvad der egentlig stod i den på én gang klare og komplekse tekst.

Lad mig læse et af mine yndlingsdigte, nemlig »Byen er mærkelig« fra *Under mausoleet* (1987):

Byen er mærkelig, og som en følge deraf
mærkelige de ting, de sælger:
Noget der ligner tøj, men er hårdt
og smelter ved nærmere eftersyn
desuden en klæbrig masse, der tager form
stik imod kundens ønske
hattelignende genstande af metal
og nogle, der ligner søm, men senere
som de fremtræder i ens drømme.
Også det blanke, som i forskellige udgaver
hænger ned fra butiksfacaderne
synes snarere dele af et større apparat
end til at skære med
og selv om det kunne, ville ingen spørge
om hvad der skulle skæres: Snedkeri og ost
findes her lige så lidt som høtyve

hamre, brodererammer og de fjedre
der får kukure til at fungere
og jeg har desuden glemt, hvad ordene betød
i den verden, hvor de hørte til
og siger »tændrør«, »morphem«, »trusseindlæg«
til min kreds af skeptiske tilhørere.
Børnene, svarer de, er blevet sendt bort
til et sted bag bjergene
hvorfra man på klare vinteraftener
kan se en sort røgsøjle stige op
At de ikke selv er udstyret
med næb og frakkeskøder
og at ingen af dem har klove som køer
betragter jeg som et af naturens luner.
Der er sket noget modbydeligt her.
Og lige da det var ved at være overstået
blev jeg født.

Denne by er ikke uhyggelig, fordi den er skueplads for horroragtige scenarier, og ej heller er dens indbyggere monstrøst forsynede med næb, frakkeskøder og klove, som på et billede af Max Ernst, men fordi den er noget langt mere beskedent og faktisk langt værre, nemlig bare »mærkelig«: Alt i byen ligner noget velkendt og er dog drejet netop så meget, at det bliver foruroligende. I sit essay om det uhyggelige, som på tysk hedder das Unheimliche, det uhjemlige, bestemmer Freud det netop som noget hjemligt, der er blevet fremmed, og hvem oplevede vel det hjemlige som mere uhyggeligt end netop Nordbrandt?

Digtets sidste linjer ramte mig som en hammer, og dem har jeg aldrig kunnet få ud af hovedet: »Der er sket noget modbydeligt her./ Og lige da det var ved at være overstået/ blev jeg født.« Især var jeg hypnotiseret af, at det modbydelige kun var »lige ved« at være overstået, og efter at have haft disse linjer på hjernen i årevis gik det en dag op for mig, at de hentyder til noget helt bestemt, nemlig til, at Nordbrandt blev født i foråret 1945, netop som Anden Verdenskrig var lige ved at være overstået, nærmere bestemt på Frederiksberg 21. marts, samme dag, Den Franske Skole på Frederiksberg Allé blev bombet, heraf røgsøjlen fra det sted, hvor børnene er sendt bort. Denne oplysning forklarer selvfølgelig den store personlige investering, man mærker i også dette digt, som dog også klarer sig glimrende uden denne baggrundsviden, for linjerne »Der er sket noget

modbydeligt her./ Og lige da det var ved at være overstået/ blev jeg født« peger jo samtidig på et generelt vilkår, nemlig, at man altid bliver født ind i en verden, hvis historie man aldrig helt kan undslippe, fordi den bliver forudsætning for ens egen.

ET DIGT FRA Nordbrandts sidste samling, *Så en morgen* fra 2021, greb mig på samme måde straks i kraven og tvang mig til at læse igen, nemlig digtet »Syvtaller«:

Det varede en evighed
at blive syv år gammel.

De næste syv år gik
på et halvt århundrede.

Det næste halve århundrede
tog ikke mere end syv år.

Så vidt jeg derfor kan regne ud
nu hvor jeg fylder halvfjerds

om ca. syv minutter
bliver jeg 100 om nogle dage

medmindre jeg er gået ind
i evigheden forinden.

Og når den så er slut
Fylder man jo syv år.

Først måtte jeg bare le spontant over det urimelige regnestykke, men ved nærmere eftersyn gik det op for mig, at digtet jo handler om, at et barn oplever tiden som gående uendeligt langsomt, hvad jeg selv tydeligt husker, mens den opleves som gående hurtigere og hurtigere, jo ældre man bliver. Eftersom livet slutter med evigheden, og det tog en evighed at fylde syv år, fylder man altså syv år, når evigheden er slut, og dermed er digtet blevet en sindrig lille perpetuum mobile.

Og her står vi så over for noget, der ikke kan undgå at undre mig, nemlig, at Nordbrandt var en udpræget intellektuel digter, men, som jeg husker ham, mærkeligt nok ikke nogen intellektuel person. Hvormed jeg naturligvis ikke mener, at han ikke kunne tænke, for det kunne han i høj grad – han beherskede adskillige sprog, som ligger langt uden for de flestes rækkevidde at tilegne sig, og jeg har hørt ham med grammatikalsk lidenskab hidse sig op, når folk ikke kunne kende forskel på transitive og intransitive verber. Men han satte større pris på en god dårlig vits end på analyser og argumentationskæder, hvorfor han næppe heller ville have haft den store tålmodighed med denne tale, som han dog må finde sig i, ligesom han under mange beklagelser fandt sig i så meget andet. For ud over at være umiddelbart medrivende er hans poesi netop intellektuelt udfordrende, fuld som den er af subtile ræsonnementer, der så bliver tvistet og løber ud i labyrinter, hvorfra der ingen udgang er.

MEN AT KUNSTEN og kunstneren ikke er sammenfaldende, ved jeg jo godt, det er faktisk derfor, man laver den. Og eftersom ordet »kunst« kommer af verbet »at kunne«, er en kunstner altså ikke en person, som ved noget, andre ikke ved, men en person, som kan noget bestemt, nemlig at frembringe en form. Og det gådefulde er, at formen så kan frembringe en betydning, som ikke er i kunstneren, en merbetydning, et »én in mente«. Men alligevel! Forskellen mellem Nordbrandt som person og som digter vil jeg nok aldrig blive færdig med at tænke over, for der er da gået en stor teolog tabt i en digter, som i *Håndens skælven i november* kan skrive:

De, som påstår, at verden og Gud er ét
har aldrig set grundigt på en tandbørste!
De tandløse ved dette. De sidder
rundt om i verden og rækker tunge ad Gud.

Lad os vende tilbage til kvarteret, hvor Nordbrandt blev født, og høre et andet af mine yndlingsdigte, nemlig »Frederiksberg« fra *Spøgelseslege* (1979):

Og jeg som troede at cykelklemmer
ikke var andet end en metafor!
Men de findes altså
disse små, stramme gammeljomfruer

som rejser så langt
og så farligt
på en diæt af sort kaffe og gummi
og læser romanbladet i smug.
Knebet af deres krævende magerhed
ser jeg det hele, Diakonissestiftelsen
hvor jeg blev født
og Frederiksberg Rådhus, hvor jeg blev gift
i et helt nyt lys.
Og alle mit livs vigtige datoer
drukner i en vrimmel af damehatte og slør
og lange, sorte kjoler
så diskret slidset op i siden
hvor døden viser et magert herreben.

Jeg kan sgu ikke glemme det magre herreben i kjoleslidsen! Det er et eksempel på, hvordan humoren og uhyggen tit står klos op og ned ad hinanden i Nordbrandts poesi, og her nærmest er det samme, for var denne digter en stor humorist, havde han, som billedkunstneren Sys Hindsbo engang bemærkede, samtidig en særlig forbindelse til underverdenen, hvor spøgelserne smutter ud og ind ad døren mellem livet og døden.

Jeg må overlade til litteraterne at placere Henrik Nordbrandt i dansk poesi, for jeg har meget svært ved at forstå hans digtning inden for rammerne af efterkrigstidens litterære retninger, poetikker og generationer, men på den anden side vil jeg heller ikke kalde ham hverken »klassicist« eller »tidløs«, for der er noget duftløst over disse betegnelser, som der bestemt ikke er over hans poesi, fuld som den er af tandbørster, romanblade og cykelklemmer. Men hvis der med »tidløs« menes en digtning, der vil vise sig at række ud over den tid, den er blevet til i og præget af, tror jeg, at udtrykket rammer plet, for ligesom vi i dag læser Kingo, som om han sad lige ved siden af os på trods af, at han om nogen afspejlede sin tid, der nu ligger mere end 300 år tilbage, er jeg sikker på, at Nordbrandts digte vil blive læst længe, længe efter os.

MEGET RIGTIGT GJORDE Jørgen Leth forleden opmærksom på, at Nordbrandt uden at ryste på sin skælvende novemberhånd skrev digte, der

bestemt ikke veg tilbage for skønheden, selvom den poetiske skønhed havde meget dårlig presse i samtiden. Og ligesom disse digtes uhygge har humoren stående tæt ved sin ene side, har den skønheden ved den anden. »Æstetik« betyder jo »læren om det skønne«, og det skønne er vel at mærke ikke det samme som det smukke i banal forstand, men derimod skønt, fordi det kan rumme det grusomme. Når lægerne og sygeplejerskerne i Ukraine – og nu i det Tyrkiet, som Nordbrandt elskede – bærer de sårede ind på lazaretterne, er de nødt til at stirre direkte ned i de åbne sår for at kunne hjælpe ofrene, men deres indre ansigter er de nødt til at vende bort for ikke at tabe de sårede af rædsel.

Men om aftenen kan de så høre et stykke musik af Bent Sørensen eller læse et digt af Henrik Nordbrandt, og så længe, det varer, udholde grusomheden, som vi kun kan se i øjnene, når den fremtræder som en skønhed.

Mange af Nordbrandts digte ligner regnestykker, der ikke går op og så må regnes forfra på næste side i et nyt digt. Og jeg tror da heller ikke, at man sætter sig ned og skriver, når regnestykket mellem én selv og verden går op, og alt er, som det skal være. Hvad der vel at mærke ikke er det samme som, at en forfatter nødvendigvis må skrive på en stor personlig sorg eller ulykke, som den populære kunstnerromantik jo foretrækker: Nogle gange kan det såmænd være omvendt (for eksempel kunne Grundtvig flyde helt over af for megen lykke til den flade verden), eller forfatterskabet kan være drevet af en permanent undren, for eksempel over, at noget modbydeligt, som har fundet sted, aldrig helt er slut, eller over, hvor underligt det er, at omgivelserne bliver tilbage, når et menneske dør. Selvom det ikke er spor mærkeligt.

NÅR EN FORFATTER bliver spurgt om sine inspirationskilder, nævner man aldrig den vigtigste, og nok derfor har jeg holdt min kæft med Henrik Nordbrandts store betydning for mig, mens jeg uden videre har kunnet hylde to af mine andre litterære helte, nemlig Ole Sarvig og Per Højholt, der var så forskellige som dag og nat og derfor holdt hinanden i skak, så ingen af dem fik lov at fylde så meget, at han måtte uddrives i et blodigt faderopgør. Men heller ikke Nordbrandts poesi har jeg haft behov for at uddrive, selvom jeg så afgang har skrevet digte, der ikke kunne være skrevet uden hans. Og det er vel netop det optimale stofskifte i inspirationen fra generation til generation: at finde sin egen stemme ved at lytte til de andres. Og at man beundrer en stor digter, er ikke det samme som at bilde sig ind, at man selv kan blive af samme format, men

derimod en inspiration til at turde blive den, man er.

At Henrik Nordbrandt var en af de allerstørste digtere, vi har haft – nogensinde – er jeg ikke i tvivl om. Heldigvis fik jeg sagt det til ham selv, da vi for vel halvandet år siden mødtes tilfældigt på Restaurant Hanoi i Classensgade, og han tog det pænt, må jeg sige.

Lad mig slutte med en lille omskrivning af digtet »Ned med det nye franske køkken«, som stod i samlingen *Vandspejlet* fra 1989: »Hvert eneste af dine digte, Henrik, var bedre end alle de andre tilsammen, for nu at sige det på en måde, man ikke kan sige det på: Så er det sagt!«

Kilde

Weekendavisen 10. februar 2023

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

Mindetale, Nomineret til Årets Danske Tale 2023

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/soeren-ulrik-thomsens-tale-paa-gyldendal-efter-bisaettelsen-af-henrik-nordbrandt>